

“İnsanlık Durumu” ve “Umut”da Malraux Aktivizmi

Tülinay Dalak
Cumhuriyet Üniversitesi

Bir insan yazgısı olarak bütün bir yaşamı serüven olarak gören Malraux, yapıtları yaşamına tanıklık eden 20. Yüzyılın en önemli Fransız yazarlarından biridir. “Eylem”i romanlarının ana çatısı olarak düşünsel bir kimlikle ortaya koyan yazar, « İnsanlık Durumu » ve « Umut » adlı romanlarında da eylem-düşünce birlikteliğini çarpıcı bir biçimde dile getirmiştir. Biz bu çalışmada yazarın bu iki romanında Malraux aktivizmini çeşitli yönleriyle ortaya koymaya çalıştık. Malraux aktivizminin sahnesi tarihtir, olayları da büyük oranda “harita da iz bırakan” olaylardır. Yazarın yapıtlarında yer olan büyük tarihsel olaylara katılmış olması yaşamını da yapıtlarının “işbirlikçisi” yapmaktadır. Malraux aktivizmi kahramanlık, yiğitlik, ölüme meydan okuma, gözünü sakınmadan sertivene atılma gibi erdem sayılabilecek özellikleri ile öne çıkan kişiler aracılığıyla yaşama geçirilmekte ve yaşama bir anlam vermenin ve yazgıya karşı koymanın bir yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Kendine layık görülmemiş önemsiz bireysel bir mutluluk özlemi ile yetinmeyen Malraux kişilerinin aktivizmi, duyarsızlığını yalnızlığı ile bilemiş bilgi çağı insanı için de umut ışığı olabilecek gizli bir güce işaret ederek her şeye karşı insana güvenmek gerektiğini öğütlemekte ve insanın kendinden başka kurtarıcısı olmadığı yönünde bir “hümanizma”yı pekiştirmektedir.

Anahtar Kelimeler; André Malraux, Aktivizm, Eylem, Kahramanlık, Savaş, Mücadele

Malraux whose works witness his life is one of the outstanding French authors. Action which is the backbone of his novels also constructs the dimension of the exercise of his thoughts. The author stunningly displays this unity of action-thought in his works called “The Condition of Human Being” and “Hope”. These two novels also spark interest about Malraux activism. In this study, we tried to exhibit Malraux activism in various aspects. The motivating power of this activism is the adventures challenging to death. Its scene is history. Its actions are those which “trace in the map”. In our study, we emphasized Malraux activism which is experienced by the characters who exhibit themselves with the virtues such as heroism, bravery, challenging to death and bursting into adventures regardless of fear. We pointed out that the activism also appeared as a way of giving a meaning to life and objecting to fate. In conclusion, we stressed that man, who believes in his own strength and other people and is conscious that man does not have any saviors except himself, will overcome all negations and we underlined the humanism which embraces all people.

Key Words; André Malraux, Activism, Action, Heroism, War, Challenging

19 yüzyıl Batı toplumu kendinden emin bir burjuva sınıfı yarattı. Bu burjuva sınıfı yarattığı bilimle, teknolojiyle, kültürü ve sanatiyle gurur duyarak ilerleme fikrine inandı. Ama bilim ve teknolojideki bu ilerlemeyi savaş için kullanma talihsizliğini yaşadı ve neredeyse kendi kendini yok etme noktasına geldi. Ardı ardına gelen ihtilal ve savaşların akla hayale sığmayacak korkunçluğu karşısında kendini huzura, refaha, mutluluğa, özgürlüğe götürecek dayanakların birer birer yok oluşuna şahit oldu.

“Çılgın savaş yılları” diye adlandırılan bu yıllar insanların ilerlemeye olan inançlarını yıktığı gibi onlara hiçlik (néant, nihilisme) hastalığını da bulaştırarak bütün değerlerini yitirmelerine, boşluk içinde yaşamalarına neden oldu.

Yüzyıllar boyunca oluşturmaya çalıştığı değerlerin çökmesiyle birlikte her türlü dayanaktan yoksun kalan 20. yüzyıl Batı insanı, doğal olarak dünya ile uzlaşmada yeni arayışlar içine girdi. Malraux’un felsefesi işte tam bu arayış noktasında yer almaktadır.

Henüz 13 yaşında iken Birinci Dünya Savaşı gerçeği ile tanışan Malraux olup bitenlere gözlerini ve kulaklarını kapatıp seyirci kalanlar safında yer almamış, hayatı, hayatın anlamını sorgulamış, insanı anlamaya çalışmıştır.

Savaşın neden olduğu kaotik ortam, ekonomik kriz, sömürgeciliğin korkunç boyutlara ulaşması, kapitalizm açmazı, insanın bireysel bozgunu, faşizmin palazlanması türünden çağın sosyal, siyasal problemleri konusunda tavır alan, taraf tutan, bunu sözleriyle, yazılarıyla, eylemleriyle açıkça ortaya koyan Malraux bu tavrıyla bağlanmacı (engagé) yazarlar safında yer alır.

Metafizikten Yaşama Uzanan Yol: Eylem

İnsanı her şeyin üstünde tutan Malraux bütün eserlerinde insanlık sorunsalını ele alarak insanın hem maddesel hem metafizik konumunu, yazgısını, kavgasını gözler önüne serer ve hepimizi insanlık üzerinde düşünmeye davet eder.

İnsanın insanlık durumunu, maddesel ve metafizik olmak üzere iki boyutta ele alan yazar, maddesel konumun insanın sosyal, kültürel, ekonomik türden dünya üzerindeki durumunu, diğer insanlarla olan ilişki ve etkileşimlerini ortaya koyan fiziki şartların tümü olarak betimler. Ona göre, para, güç, yetki gibi ayrıcalıklardan birini elde eden rahat bir yaşam sürerken diğer tarafın payına hep perişanlık düşmektedir. Sömürülen, ezilen, hor görülen, 12 saat çalıştığı halde aç kalan, var olma savaşı veren hep bu kesimdir. Yazar bütün eserlerinde bize

mutlu azınlığın yanındaki bu mutsuz çoğunluğun çığlığını duyurmaya çalışmaktadır.

İnsanın metafizik durumu ise karşımıza, ilk defa Malraux tarafından vurgulanmış olan “saçma” olgusuyla çıkmaktadır. Ona göre insanın varlığı saçma, anlamsız, mantıksız ve nedensizdir. Çünkü hayat sadece ölümden ibarettir. İnsanın kaçınılmaz kaderi olan bu ölüm, onun aklını ve bilincini hiçe sayarak, onu hayvana indirger ve onun insanlığını inkar eder. İnsanın bütün çabalarını, yapmış olduğunu, yapıyor olduğunu ve yapacağını boşa çıkararak hayatı saçma kılar. İnsanları çaresiz kılan ölüm bireyi hiçliğin pençesine atar. İnsan bu hiçlik cehenneminde gerçekten acı çeker. “Çünkü düşünür” (İnsanlık Durumu, s. 254)

Kendi ölümlü lüğünün, geçici olduğunun bilincinde olan evrenin bu akıllı yaratığının hissettiği bu metafizik sıkıntı eskiden dinler ve felsefeler aracılığı ile gideriliyordu. Ama 18. yüzyıldan başlayarak aydınlanma felsefesinin dini devre dışı bırakmasıyla birlikte Batı insanı en büyük manevi değerden yoksun kaldı. Bu boşluğu insan aklına güveni temsil eden Rasyonalist felsefe anlayışı ile doldurmaya çalıştı. Bu felsefe, insanı mutluluğa ulaştırarak yolların, bilgiden ve bilimden geçtiğini iddia ediyor, aklın yeryüzündeki bütün çelişkileri bir gün ortadan kaldıracağına inanıyor ve insanlara gelecek umudu vaat ediyordu. Ama Atilla İlhan’ın (1998, s. 13) dediği gibi “Batının akılcılığı canavarlık mertebesine varan bir sömürgecilik akılsızlığına dönüştü” bu da beraberinde ayaklanmaları, ihtilalleri, savaşları getirdi.

Dünyaya doğal olarak karamsar bakan ve insanlık durumunu olumsuz terimlerle niteleyen Malraux, eserlerinde bu dünyadan, bu dünyanın korkunç savaşlarından, sömürden, zorbalıktan, saçmalaktan hoşnut olmayan ama tüm bunları yazgısının kaçınılmaz koşulları sayan insanı anlatır. Sadece “ölüm” demek olmayan bu yazgı: yalnızlık, iletişimsizlik, suskunluk, bağıllık, kölelik, aşağılanma, ezilme, yaşlılık, hastalık gibi değişik biçimlerde ortaya çıkan insanın maruz kaldığı her çeşit kısıtlanmayı ifade eder.

Sanayi toplumunun sömürge düzeninin çarpıklığı, yansımaları insanda bulmaktadır. Bu endüstri toplumunda mekanikleşen insan, iletişimsizliğin getirdiği yalnızlık ve çaresizlik duygularını yaşayarak kalabalığın içinde kendi korkuları ve yalnızlığı ile baş başa kalmaktadır. Evrene yabancılaşarak acı çeken insan, başka insanlara yöneldiğinde ise kendi yabancılığının duvarlarına çarpar. Bir taraftan tek düzelik içinde mekanikleşirken bir taraftan da amaçsız ve anlamsız bir biçimde sürdürdüğü yaşam içinde boğulur. Kendi hiçliği ile baş başa kalır.

İnsan mutlu olmak ister ama olamaz. İletişimsizlik sarmalında kimse kimseyi anlamaz, anlayamaz. Beraberinde yalnızlığa sürüklenen insan, evrenin varlığını sürekli hissederek acı çeker. Sonsuz olmak ister ama ölümlü olduğunu bilir. Bu çıkılması güç hapisanede, ne zamanın ne dünyanın ne kendisinin efendisi olan insan hiçliği ile baş başa yaşar. Bir çıkış yolu arar ama bu bilinmez dünya karşısında ne yapacağını, nasıl yapacağını, nereye gideceğini bilemez. Sorduğu tüm

sorular cevapsız kalır. Birey bu değerler bunalımında varoluşsal bir huzursuzluğa yaşar.

Malraux, insanı inkar eden, yok sayan, insanı varoluşsal huzursuzluğa sürükleyen bu kader anlayışını kabul etmez. Edebiyatın bir eğlence aracı ya da arı bir sanat aracı olmasından çok insanları bilinçlendirme, düşündürme gibi uyarıcı bir araç olması gerektiğine inanarak hümanist bir tavırla bir taraftan insanın dünya ile olan kavgasını ve bu kavganın yol açtığı bunalımı yansıtarken diğer taraftan da bu bunalımdan çıkış yollarını bulmaya çalışır.

İnsan için kader karşısında iki tutum söz konusudur: ya buna boyun eğecek ya buna başkaldıracak. Dinlerin boyun eğerek dünya ile uzlaşma önerisini reddeden Malraux dünya ile uzlaşmanın eylemle, sanatla ve sanatsal yaratımla gerçekleştirebileceğini savunur. Her şeyin iradesi tartışılmaz tek bir tanrı tarafından belirlendiği yazgıcı tutum Malraux’a göre insanın varoluş bilincinin gelişmesine engel teşkil eder. Bütün hayatı dört duvar arasında ölümlü birlikte yaşayan insanın, bunu aşabilmesi için önce bilinçli olması, hayatı sorgulayıp kendi tavrını, duruşunu belirlemesi gerekir. Bu belirleyiş ona özgürlüğün kapılarını açacaktır. Özgürlüğün farkına varan birey eylem aracılığı ile kendini aşmaya, hayata anlam vermeye çalışacaktır.

Bu meydan okuma ona saygınlığını kazandıracak tek şey olmaktadır. İtilip kakılan, horlanan, ezilen, sömürülen, yazgısına boyun eğen pasif kişi Malraux’un onaylamadığı ve tahammül edemediği bir insan modelidir. O insanı daima devrim ve eylem içinde bir şeyler yaparken görmek ister. Çarpışma, çatışma, dövüşme, mücadele, meydan okuma, baş kaldırma, aktif, enerjik, cesur olma türünden her çeşit eylem dünyayı değiştirme ve insan için yaşanılır kılma yönünde önemli adımlar sayılır.

Hem geçmişin mirasından hem de tanrı ve mutlakten umudunu keserek bütün dayanaklarından mahrum olan insana çıkış yolu olarak sadece eylem kalır. Eylem, Malraux’da hayata anlam veren tek gerçektir. Yazgıya karşı tek savuma sistemidir. Bireyin kendini aşma aracıdır. İnsanı insan yapan olgudur. Dünyayı değiştirme gücüdür. Her türlü ezici güçle baş etme yoludur...

Eylem en somut şekliyle devrimci mücadelede yani ihtilalde varlık alanı bulur. Bu mücadele, romanlarında dinin yerine geçen din ile eş değer sayılan tek gerçektir. Bilindiği gibi dinin birinci görevi insanları yalnızlık duygusundan kurtarmak ve onları birbirine bağlayarak kaynaştırmaktır. Diğer bir görevi de verdiği sonsuzluk umudu ile insanın ölüm korkusunu yenmesini sağlamasıdır. Aynı şekilde devrimci mücadele insanları birbirine bağlayan ve onları umuda davet eden yol olur. Kavganın kardeşliğinde bütün yürekleri birbirine kenetler.

Malraux’un devrimi insancıl bazı değerler üzerine kurulur. Devrim mücadelesi insan adına, insanın saygınlığı adına, insanın ezilmesi, horlanması, kullanılması, “insanın insanlığının harcanması” (İlhan, 1998, s. 14) türünden her şeye karşı yapılır.

Devrim insanın yazgısına baş kaldırması, varoluş dramına çözüm getirmesi, dünyaya karşı mücadelede kendini gerçekleştirme çabasıdır. Kısaca Malraux kahramanı için bitmeyen bin bir eylem alanıdır.

Hitlerin iktidara gelmesiyle Avrupa da gittikçe artan faşizm tehlikesi, totaliter düşüncenin yükselmesi, demokrasi anlayışının çökmesi, Malraux'yu taraf tutmaya yönlendirir. Kendini içinde yaşadığı dönemin karşıtı olarak tanıyan, çağı ile mücadele eden ve onu düzeltmeye çalışan bir yazar olarak Malraux kampını sosyalizmden yana seçer. Mutlak kötülük haline gelen faşizme karşı, savaşın kaçınılmaz olduğuna inanarak, o dönemde tek etkili yöntemin Komünizm olduğunu düşünür ve Marksist ideolojiyi benimser.

Malraux'yu bu ideolojiye götüren en büyük etken: etkili olmak. Etkili olmanın yolu da mücadelede ortak bir amaç için, ortak bir ideoloji ile ortak bir parti anlayışı içinde aynı kampta yer almaktan geçer.

Belirtmekte yarar var; mesaj yüklü olmasına rağmen Malraux'nun hiçbir eseri Marksist propaganda aracı değildir. Kişiler Marksist felsefenin geçerliliğini göstermeye çalışmazlar. Onları Komünist partiye bağlayan tek şey ortak düşmandır. Dünyayı Marksizm adına değil insanlık adına değiştirmek isterler. Komünizm, arkadaşlığın, dayanışmanın, kardeşliğin yolu olur. Roman kişilerini birleştiren bir rol üstlenir.

Kadının olmadığı ya da sayılı olduğu Malraux romanları, dayanışmaya dayalı dostluk anlayışının ve katıksız arkadaşlık duygusunun sergilendiği sahnelerle doludur. Malraux için en önemli şey kolektif ruhu yaşatmak olduğundan yapılan her eylem kardeşçe ve arkadaşça bir dayanışmayı gerektirir. Kişi yalnızlığını ve acısını dayanışma kardeşliği ile ezer. Sergilenen bu kardeşçe dayanışma dinsel dayanışmanın yerine geçer ve insanı yüklerinden kurtarır. Yazgıyla ve kötülüklerle bireysel mücadeleyi onaylamayan Malraux romanları kardeşliğin, dayanışmanın romanlarıdır. Kardeşlik aşığılanmaya karşı bir sığınak değil bir dayanışma gücü, bir silâhtir. Birey kendi verimliliğini, yaratıcılığını, yüceliğini, kurtuluşunu gruptan ayrılarak kendi bireyselliğine dönerek, kendi iç dünyasına çekilerek değil, insanlarla olan ilişkilerinde, topluluktaki bu dayanışma bağında ve kardeşlikte bulur. Devrimci eylemin dayanışma kardeşliğinde hayatın anlamını keşfeder.

Malraux'nun düşüncesini yöneten en önemli şeylerden biri de “güç istenci” ve kahramanlıktır. Onun kişisi sıradan bir birey olmaktan öte bir kahramandır. Kahramanlık süper egonun yansıması olarak ortaya çıkar. İnsanın “Tanrı olmak” istemesi kadere karşı meydan okuma isteğinden doğar. Gücü elde etme istemi eylem içinde kendini gösterir. Bu eyleme –kişisel, maceracı, devrimci, kahramansı, kardeşçe, dayanışmacı, bireysel, kolektif, sosyalist, komünist, maddesel, tinsel ne dersek diyelim- tüm bunlar gücü elde etme araçlarına dönüşür. Gücü elde eden insan kaderini kendi elleriyle yeniden yaratır.

Başka deyişle, boyun eğmek zorunda kaldığı yazgısı ile “Tanrı olma” isteği arasında parçalanmış insan

kendinde insan olgusunu yaratacak bir veri arar. Bu veri onun bütün ezen güçlere baş kaldırmasını sağlayacak ve ona mücadele etme ve sürdürme şevki verecek “güç istenci” olur.

Malraux kahramanları yazgı ile mücadelede tehlikeli ortamlara girerler. Bütün sınırlarını zorlayarak kendilerini tehlikeye atarlar. Ölümle burun buruna gelerek varoluşsal saçmalığa meydan okurlar. Bütün riskleri göze alarak bir anlamda özgürlüklerini kanıtlarlar. Ölümü hiçe sayarak kendilerini gerçekleştirilmeye ve aşmaya çalışırlar.

Kahramanın başarısı yazgıya meydan okumada saklıdır. İstenilen şey salt bir başarı değil insan onurunu korumadır. Birey, hayatını, ruhunu insanlık için adarsa, bu amaç için mücadeleye girerse, tarihsel süreçte bir iz bırakmaya çalışırsa kahramanlık mertebesine erer. Kahramanlık riski ve tehlikeyi göze almayı gerektirir. Cesaret ve cüret ister. Durumunu bilip sınırlarını keşfeden kahraman, gücü elde edebilmek için insana boyun eğdiren her şeye meydan okur. Atıldığı bu macera ölüme karşı ölümüne giriştiği tek savunma aracı olur. Kazanmak ya da kaybetmek için ölüm riskini göze alan kahramanda, kader karşısında yetersizlik duygusu ya hep ya hiç dediren aşırılığa dönüşür. Kısaca Malraux'da kahramanlık, hayatı tehlikeye atma, ortak yarar için çatışma, fedakarlık, insanı aşan bir eylem, sarsılmaz bir “güç istenci” ve trajikçe meydan okuma gibi bir takım öğeler üzerine yaslanır.

Tanrıya inanmayan ama hiçlikte de yok olmayan Malraux eylemden sonra yüzünü sanata çevirir. Eylem gibi sanat da dünyayı düzeltme ve trajikçe yenme aracı olarak karşımıza çıkar. Sanatçı, kahramanın yaptığı gibi, insana varoluşun anlamını öğretecek, insanın içindeki cesaret ve umut kaynaklarını kendine buldurtacak kişi olur. Kısaca, sanatçı da, eylem de, kahraman da aynı amaca hizmet ederler. Sanatçı yaratılarıyla hayata anlam verirken kahraman da mücadelesiyle, cesaretiyle, fedakarlığıyla, atılganlığıyla, giriştiği her türden macerayla hayatı anlamlandırır.

Sanat Malraux'nun deyimiyile her şeyden önce “karşı yazgıdır”. Tanrıdan yardım istemeden yazgıyı alt etmektir. Başkaldırı aracı, savuma silahıdır. Sonsuzluğa açılan yollarıyla insanı ölümsüz kılar. Dünyayı düzeltir. İnsanın saygınlığını ona yeniden kazandıracak olan kurtuluş yolu, kendisini aşmasını sağlayan, özgür oluşun, insan gücünün göstergesi olur. İnsanı saçmadan, sıkıntıdan çekip alan, kendini yeniden kendi elleriyle yaratmasına imkân veren en büyük güç olur.

Sanatın işlevi insanı kendi kaderi konusunda uyarmak, yapacağı ve alacağı tavır konusunda onu bilinçlendirmektir. Sanatın bu uyarıcı işlevi sayesinde insan kendini düzelterek, değiştirecek, yaratacak ve aşacaktır.

“Benim sanatım dünyayı hümanist kılma sanatıdır” (Lavau, 1970, s. 18) diyen Malraux bu sözü ile bize sanat ile ilgili son sözü söyleten kapanış olurken, insan ile ilgili ilk sözü söyletecek açılış olur...

Malraux'nun bütün eserleri insanı merkeze alan, insan odaklı, insan temeli üzerine yükselen hümanist eserlerdir.

Tanrıyı öldüren Nietzsche'den etkilenen Malraux da Nietzsche gibi tanrının yerine insanı koymak ister. “Hayatı başarılı bir şekilde yaşayan, onu kendi kendine yaratan insan tam ve üstün insandır.” (Suner, 1967, s. 355) diyen Nietzsche'nin üstinsanı ile Malraux'nun yaratmak istediği “temel insan” bu anlamda benzerlik gösterse de “üstinsanın sürekli olarak yeni biçimler ortaya koymak için kurulmuş yapıları yıkıp durması” (Gelişim Hachette, s. 2940) Nietzsche'nin olabirliği zorlamasıyla Malraux'nun “temel insan”ının olabirlik sınırlarında kalması bakımından farklılık gösterir.

İnsanın trajik durumundan hareketle insana kaybettiği saygınlığı ve yüceliği ona geri verme çabası içine giren Malraux beraberinde yeni bir insan yaratma uğraşına girer. Malraux'nun amacı insan yazgısının evrensel olduğunu göstermek, “temel insan”ı yaratarak evrensel hümanizmayı inşa etmektir. Yazar insanlık umudunu bu yeni hümanizmada görür çünkü...

Yaratmak isteği, klasik anlamda “l'honnête homme” olmayan bu “temel insan”ın özünü değişim ve güç oluşturmaktadır. Her türlü değişimi kabul ederek kendini insanlık adına tehlikeye atma “temel insanın” başlıca özelliğidir.

İnsan nerede, hangi şartlar altında, hangi durumda olursa olsun kendi yazgısını kendi yaratacak güce sahiptir. Önemli olan bunu görmesi, algılaması, anlayabilmesi ve bunun gereğini yerine getirebilmesidir. İnsanın gücü, kendisini inkâr eden yazgıyı yenebilmesine dayanmaktadır. Bu güce insan, özgürlüğünü keşfederek, ölümsüzlüğünü bilinciyle yaratarak, kendisini yok sayan yazgıyı kendisi de yok sayarak ulaşabilmektedir. Bu güç sayesinde, her türlü iradeyle, yaptığı eylemlerle dünyanın tutarsızlığını aşabilmektedir.

Malraux için “temel insan” dünya ile değil kendisi ile uyumlu olan, kendini boğan ikilemlerden kurtulmasını bilen, tarihe hükmeden ve onu değiştirendir.

Yazarın bütün eserlerinde anlattığı şey insanın soyluluğu, yüceliği, saygınlığı adına savaş vermektir...

Kısaca Malraux İNSANI dünyanın merkezine oturtmak için çabalar.

“İnsanlık Durumu”; Yazgının Labirentinde İnsan

Roman Tchen'in Avrupa'dan gelen silah yüklü bir gemiden teslim alacağı belgeleri taşıyan bir hükümet görevlisini öldürmesiyle başlar. Kyo ve Katow kaçakçılık ve antikacılık yapan Fransız Baronu Clappique'in yardımlarıyla ve Tchen'in çaldığı belgeleri kullanarak gemideki silahlara el koyup Şanghay'daki ihtilalci gruplara dağıtırlar.

Ertesi gün öğleden önce genel grev başlar. Tchen ve arkadaşları sokak çatışmalarına katılıp, şehrin karakollarına saldırıp, polislerin silahlarına el koyarlar. Polislerden bir çoğu karşı koymadan teslim olurken bir

çoğu da kanlı çarpışmalarda ölür. İhtilalci güçler üstünlüğü sağlayarak, şehri ele geçirmeye çalışırlar. Hükümet birliklerinin savunduğu zırhlı trene karşı direnmeye devam ederler. Ertesi gün, Çan Kay-Şek kuvvetleri şehre girerek, bütün direnme noktalarını kırıp şehri teslim alırlar.

Bu teslim alma olayından sonra enternasyonal yöneticileri silahların Çan Kay-Şek'e geri verilmesi yönünde karar alır. Kyo ve Tchen parti yöneticilerini ters yönde ikna etmek için Han-Keau'a (Hankow) giderler. Yapılan görüşmelerde ne Kyo umduğunu bulur ne Tchen Çan Kay-Şek'in ortadan kaldırılması fikrini partiye kabul ettirebilir.

Kyo ellerindeki silahları Çan Kay Şek kuvvetlerine teslim etmeme yolunda aldığı kararlar, Tchen ise Çan Kay-Şek'i öldürme sorumluluğunu tek başına üzerine alma kararıyla Sangkay'a döner.

İki arkadaşıyla birlikte, ilk suikast girişiminde başarısız olunca ikinci girişimi tek başına üstlenerek, sonradan boş olduğunu öğrendiğimiz Çan Kay-Şek'in otomobili altına bir bombayla birlikte kendini atan Tchen, bacağına kopması üzerine tabancayla intihar eder.

Bu arada Kuomintang polisi, silahların ele geçmesinde aracılık eden Clappique ile komünist şefleri Kyo ve Katow'u aramaktadır. Clappique giydiği kıyafetlerle kendine gemici süsü vererek Avrupa'ya giden bir gemiye binerken, Kyo ve Katow tutuklanıp hapse atılır. Şehrin polis müdürü König Kyo'ya kendi adına gizli bir ajan olarak çalışması için teklifte bulunur. Teklifi reddettiği için ölüme mahkum edilen Kyo her zaman yanında taşıdığı siyanürü içerek intihar eder. Bu arada yanındaki iki siyanürü de arkadaşlarına veren Katow acı ölümü seçerek Kuomintang'a lanet eder.

Hayatta kalanlara gelince, Çan Kay-Şek'i destekleyen ve Fransa yararına çalışan Fransız Ticaret Odası başkanı Ferral borç para bulmak için gittiği Paris'te bir çok bankacıya baş vurmasına rağmen reddedilir.

Evli olduğu için eylemlere aktif şekilde katılmayan Hemmeilrich karısının ve çocuğunun Kuomintang tarafından trajik bir biçimde öldürülmesinden sonra eylemlere devam etmek için Rusya'ya gider, hayatının kalan kısmını işçi olarak geçirir.

Oğlu Kyo'nun ölümüyle yıkılan ve teselliye afyonda bulan Pekin Üniversitesi eski Sosyoloji profesörü Gisors, Japonya'nın Kobe kentinde tekrar öğretmenliğe başlar.

Roman Kyo'nun karısı May'in, kocası ve kendi adına mücadeleye devam edeceği yolunda karar almasıyla biter. Bu da bize ihtilalci direnişin gelecek günlere ilişkin umut içerdiğini ve tarihin akışını değiştirme yolunda adımlar atılmaya devam edileceğini gösterir.

Yaşadıklarıyla, sıkıntılarıyla, korkusuyla, isyanıyla, huzursuzluğuyla ve tüm bunların doğurduğu özel ruh haliyle Tchen, romanda önemli bir yer tutar. İşlediği ilk cinayetten sonra üzerindeki gerginliği atmak için fikir adamı olan Gisors ile yaptığı görüşmeden suikasta yani ölümüne kadar olan süreçteki ikilemlerine,

yabancılaşmalarına, tedirginliklerine bizi de ortak ederek beraberinde sürükler.

“O cinayet dünyasına atılmıştı artık oradan çıkmayacaktı: inatla direnecek hapishaneye girer gibi tedhisçi bir yaşantının içine giriyordu. On yıla kalmadan yakalanacaktı, - işkence edilecek ya da öldürülecekti- ve o zamana dek, güçlü bir dirençle, karanlığın ve ölümün dünyasında yaşayacaktı. Düşünceleri, onu yaşatan düşünceleri, şimdi artık ölümü hazırlayacaktı.” (...)
 “Hemen eyleme dönüşmeyen hiçbir ideoloji onun düşüncesinde uzun süre yaşayamazdı” (...)
 “Cinayet işlemek insanı ne kadar yabancılaştırıyordu.” (İnsanlık Durumu, s. 52-53)

Kahramanın iç dünyasındaki bu sanrılı ve sancılı yolculukta, öldürme eylemi sırasında kendini kolundan yaralamasını özgürlük göstergesi olarak yorumlarken sokak çatışmaları sırasında kendini ikinci kez yaralamasını sıkıntılı kişiliğinin göstergesi olarak algılarız.

“Tchen bıçağı sol koluna sapladı” (p.6) (...)
 “Tnag-Yen-Ta’yı öldürmeden önce kolunda bıçakla açtığı yara yeniden kanıyordu ama hiç acı duymuyordu”. (p. 79) (...)
 “Kırılan lambanın parçalarından birini eğilip aldı (...) Bir hamlede elindeki kalçasına batırdı”. (İnsanlık Durumu, s. 142)

Bir amaç uğruna kişinin kendini tehlikeye atması, bu amaç için ölümü bile göze alması Malraux’un en önemli kahramanlık göstergelerinden biridir. Kahramanları “negatif” kahraman, “pozitif” kahraman diye ikiye ayıran yazar Tchen’i “negatif” kategorisine yerleştirmektedir. Çünkü onun kahramanlığı bireysel, kişisel bir kahramanlıktır. Pozitif kahramanların ortak amacı dünyayı değiştirerek yaşanır bir yer haline getirmek, kimsenin kimseyi ezmediği, hep birlikte kardeşçe yaşanılan bir dünya yaratmaktır. Köklerinden koparılarak batı ile doğu arasında kalan, Protestan eğitiminden geçtiği halde tanrı inancı olmayan Tchen, insanların kötü olduğuna inanan Kalvenist düşünce sistemini benimser. Silahlı çatışmaya katılmak, militanlarla omuz omuza çarpışmak, tehlikeye atılmak, ölümle burun buruna gelmek türünden davranışlar ızdırabını dindirmek için başvurduğu kişisel kaçışlar, arayışlar, çarelerdir. Çan Kay-Şek’i öldürmek istemesi, sadece ihtilale yardım etmek için değil, omuzlarına iyice yüklenen, artık taşımakta zorluk çektiği ölüm saplantısından kurtulmak içindir. Oysa Malraux’da eylem bireylerin kişisel problemlerini çözdüğü yer değil insanlık için ortak çözümlerin arandığı çok önemli bir harekettir.

Tchen’in “yakında öldürecekler beni” söylemine Gisors’un şu saptaması onun negatif kahraman olmasının göstergesidir:

“Bunu özellikle istemiyor mu zaten?” diye düşündü Gisors “şan, şöret aramıyor, mutlulukta da gözü yok. Yenebilecek gücü var, ama bu zaferi yaşacak durumda değil; bu durumda, ölümden başka neyin özlemine duyabilir? Başkalarının yaşam için düşündüklerini, o ölüm için düşünüyor:

olabildiğince en onurlu, en yüksek biçimde ölebilmek.. Ulaşılmaz amaçlara yönelik bir ruhu var, yeterince aydınlanmış kafası açık fikirler taşıyor. İnsanlardan oldukça uzak. Ve amaçladığı tüm nesnelere hatta amaçlamayı bile küçümseyecek kadar hasta”. (İnsanlık Durumu, s. 51)

Kyo istekliliğiyle, kararlılığıyla, eylem tutkusuyla, etkililiğiyle, adamlarıyla olan ilişkileriyle, organizasyon yeteneğiyle, soğukkanlılığıyla, disipliniyle, şefliğin bütün kalitelerini göstermesi bakımından karşımıza pozitif kahraman olarak çıkar. Komünizmin herkese, kendi yoldaşlarına olduğu kadar düşmanlarına da huzur, onur, haysiyet, şahsiyet getireceğine inanan Kyo’nun, öylesine değil de bilinçli olarak, isteyerek yaptığı bu meslek seçimi kendini ölüme götüren bir seçime dönüşür.

“ Kyo organizasyon işini tek başına ele almış durumda. Girdiler, çıktılar kimin nerede olacağı kimlere karşı nasıl davranacağını hep kafasında planlıyor.” (p. 34) (...)
 “İnsan, bir başkasında neyi değiştirebiliyorsa ancak ona sahip olabilir, der babam” (...)
 Başkaları için ne yapıyorsam o’yum ben”. (İnsanlık Durumu, s. 45)

Kyo’nun yanı sıra pozitif kahramana Katow’u da ekleyebiliriz. Kendini adadığı bu davada başarısızlıklara uğramış, ezilmiş, acı çekmiş yine de davasından vazgeçmemiştir. Hapishanede siyanürü arkadaşlarına verip zor ölümü seçerek hayatına anlam vermeye çalışmıştır.

Kyo’nun “hareket içinde Katow’dan daha yararlı olacağı su götürmezdi: Merkez Komitesi örgütlendiği işin bütün ayrıntılarını biliyordu ama, kağıt üzerinde. O ise kentin bütün zayıf noktalarını gövdesindeki yaralar kadar iyi tanyordu. Arkadaşlarından hiçbiri onun kadar çabuk ve güvenli davranamazdı”. (İnsanlık Durumu, s. 36)

Kitapta yer alan negatif ve pozitif kahramanların yanında “güç istencini” temsil eden Ferral’i ve “mitomanyak” Clappique’i de zikretmek gerekir. Karşımıza politikacı, diplomat, maliyeci olarak çıkan Ferral başkaları üzerinde hâkimiyet kurmak, onları ezmek ve küçük düşürmek isteyen fakat Fransız bankalarından istediği borcun reddedilmesiyle küçük düşen, ektiğini biçen sömürgecilik olgu ve ilişkilerini göstermesi bakımından önemli bir kişidir. Yine aynı şekilde, romanın başından sonuna çokça yer alan Clappique kendi yarattığı efsanelerle yaşayan, kaba, komik, rahat, farklı diğer önemli kişiliktir.

Romanda insanın aşağılanmasını anlatan en iyi sahne hapishane sahnesidir, çünkü orada insan saygınlığına ters bir durum sergilenmektedir. İnsanlar hayvanlaşır, hayvanca davranırlar, hayvanca davranışa maruz kalırlar. Kyo o şartlar altında bile insani değerlerini koruyarak kendi kendisinin efendisi olmaya çalışır.

Hapishane de “insanlar, sanki solucanlar gibi” (P.211) (...)
 “Her insanda bulunan aşağılık ve büyüleyici yanlar burada bütün vahşi sertliğiyle görünüyordu ve Kyo bütün düşüncesiyle insanlardaki bayağılığa karşı direniyordu”. (p.214) (...)
 “ Kaldırılacak her şeyi

kaldırmaya, küfürleri iştmemeye karar verdi. Önemli olan buradan çıkmak, yeniden kavga içindeki yerini almaktır”. (p.211) (...) Hapishanenin iğrençliğinden sonra, her şey onun için gerçek dışı bir hafiflikti. Yaşamının tehlikede olduğunu biliyor ama ölmek bile ona kolay geliyordu”. (p.217) (...) “Ölmek bir edilgenlik ama kendini öldürmek bir eylemdir” (p. 230) (...) “ Yaşamı boyunca birlikte yaşamak istediği insanlar arasında ölecekti”(p.231) (...) “Japon eğitim tarzı (...) ona şunu öğretmişti: fikrini yalnızca düşünmek yetmez, onları yaşamak da gerekir. Başkaları nasıl silah ya da denizi seçerlerse, o da, keskin bir biçimde ve önceden tasarlayarak, eylemi seçmişti” (p.54) (...) “Zehiri dişleri arasında, emir veriyormuş gibi, ezdi” (İnsanlık Durumu, s. 231)

Değişik kişilerin değişik yazgılarının irdelendiği “İnsanlık Durumu”nda insanı bekleyen son yani ölüm olgusu Malraux’un bütün eserlerinde ortak olan izleklerden biridir. Ölüm yazgılanmış insan, hayatı saçma yörüngesinde yaşamaktadır. Bu saçmalığı aşmanın en önemli aracı ise eylemdir. Tüm bunları kışadan hisse olarak veren Gisors’un özlü sözü insanları yaşam hakkında bir kez daha düşünmeye zorlamaktadır. Gisors’un May’e söylediği şu sözlere kulak verelim:

“Şu sözü bilirsiniz mutlaka. “Bir insan yaratmak için dokuz ay gerekir, ama onu öldürmek için bir gün yeter”... May dinleyin beni: Dokuz ay yetmez bir insan yaratmak için: Bir insan yaratmak için altmış yıl gereklidir... özveriyle, iradeyle ve daha bir sürü şeyle dolu altmış yıl... ve bu insan yaratıldığında, artık onda çocukluktan, delikanlılıktan hiçbir şey kalmadığında gerçekten olgun bir insan olduğunda, ancak ölmeye yarar o...” (İnsanlık Durumu, s. :256)

Romanda ölüm karşısında üç önemli kahramanın üç ayrı tutumunu görürüz:

- Tchen bireysel acısını dindirmek için hayatını sonlandırır.

- Kyo insanın işkenceyle aşağılanmasına meydan okumak için içer siyanürü.

- Katow ise bütün aşağılanmalara direnerek, işkenceyi göze alıp gider ölüme.

Yazgıya meydan okumak ve bir amaç uğrunda ölmek, örnek bir ölüm sayıldığından kahramanlar ölerken kendilerinden sonrakilere model teşkil etmek isterler. Yapılan her şey haritada bir iz bırakmak adına yapılır.

“Umut”; İnsandan Gelen Ve İnsana Giden Işık

Diğer romana göre bu romanı özetlemek oldukça zordur, çünkü romanın olay kurgusu savaşın bizzat kendisidir. 60’a yakın kurgu kahramanla, roman İspanya iç savaşının, gerçekte 3 yıl süren, 20 Temmuz 1936’dan 20 Mart 1937’ye kadar olan 8 aylık sınırlı bir kesitini anlatır. Tarihte olduğu gibi romanda da yüksek rutbeli

ordu subaylarının, kilisenin ve büyük toprak sahiplerinin desteklediği General Franco’nun şubat seçimlerinden galip çıkmış Cumhuriyetçi hükümete karşı ayaklanması ele alınır ve bu ayaklanmaya karşı hükümet tarafından silahlandırılan sivil halkın İspanya’nın kaderini değiştirmek için verdiği kurtuluş mücadelesi gözler önüne serilir.

Çoğunluğu tecrübesiz gönüllülerden oluşan Cumhuriyetçilerin Madrid, Barcelona, Toledo gibi büyük şehirlerde verdikleri mücadeleye her biri ayrı yerden gelmiş Uluslararası Tugayları oluşturan bireylerin sergiledikleri kahramanlıklara, şeflerin bu düzensiz birlikleri düzenli hale getirme ve disiplini sağlama çabalarına tanık oluruz.

İspanya, Cumhuriyetçi grubun Milliyetçi birliklerin ilerleyişini engellemeye çalıştığı, şiddetli çarpışmaların sergilendiği, bombaların yağdığı, binlerce kurban verilen ülke olarak çıkar karşımıza.

Roman, Cumhuriyetçilerin Guadarrama’nın Sierra bölgesinde Frankist gruplara karşı verdiği amansız mücadele sonunda mart 1937’de Guadalajara’da verdikleri ilk zaferle noktalanır. Romanın bu noktada bitmesi sivil halkın İspanya geleceğine olan UMUDUNU gösterir.

“Umut”da yazar doğrudan doğruya eylemi anlatır. Tren yolları sendikası yetkilisi Ramos’un telefon konuşmalarıyla başlayan roman, okuyucuyu olup bitenlerden haberdar etmeye yöneliktir.

Romanda sırasıyla Madrid, Barcelona, Toledo ve tekrar Madrid’de geçen çarpışmalarda başlangıçta dağınık olan Cumhuriyetçi grup kısa sürede örgütlenip güçlenerek, var gücüyle Frankistleri durdurmaya çalışmaktadır.

Kitapta 60’a yakın kişi yer almasına rağmen başkahraman yoktur. Öne çıkan belli başlıları: Uçak filosu komutanı Magnin, ordu istihbarat şefi Garcia, anarşistlerden: Puig, Gonzalez, Pepe, sendikacılardan Ramos, Le Négus, Cumhuriyetçi subaylardan: Vargos, Hernandez, Ximènes, Moreno, sanatçılardan: sanat tarihçisi Scali, tablo satıcısı yaşlı Alvear, yazar Guernico, heykeltıraş Lopez ve Salamonko Üniversitesi rektörü yazar Miguel de Unamuno ve gazetecilerden: Shade, Golovkine ve Nadal’dır.

Roman tek bir izlekten oluşmadığı için okuyucu, Magnin’in dağda kaybolan uçağın akıbeti dışında, fazla gerilime sürüklenmemiştir.

“Umut” kardeşlik romanıdır. Ve bu kardeşlik çok değişik biçimlerde ortaya çıkmaktadır. (Moatti, 1996: 90-96)

- Silah kardeşliği
- Politik kardeşlik
- Varoluşsal kardeşlik
- Seçmecî kardeşlik
- Ahlak kardeşliği

Farklı milletlerden, farklı kıtalardan, farklı ırklardan, farklı kültürlerden, farklı dinlerden, farklı

ideolojilerden, kısaca farklı anlayışlardan gelerek ortak bir amaç uğruna çarpışan insanlar her türlü ayrımcılığı aşarak silah kardeşliğini oluştururlar, bu da çarpışmayı etkili hale getiren önemli bir unsur olur. Politik kardeşlik, her türlü farklılığa karşın Cumhuriyetçiler safında yer almayı gerektirir. İnsanları ortak amaçta birleştiren şeyler sadece politik düşmanlar olmadığından, varoluşsal kardeşlik insanın varoluşsal kaygılarını gidermede en büyük dayanak olur. Kardeşliği oluşturan insanlar, aynı mayadan olmadığı için birinden diğerine farklılık gösteren bu kardeşlik de seçmeci kardeşliği yaratır. Malraux hümanist dünyasında, başrolü oynayan kardeşlikte ise amaç yeni bir insanla yeni bir dünyada yeni bir ahlak kardeşliği yaratmaktır.

Romanda aynı davanın değişik görüşleri çarpışır. Öne çıkan, egemen olan tek bir ideoloji yoktur. Anarşistler, komünistler, liberaller, sendikacılar özgürce fikirlerini ifade ederler. Entelektüel bu tartışmalarda, dünya, insan, hayat gibi temel olgular sorgulanır. Malraux bu tartışmalara bizi de sokarak insanlık durumu üzerinde düşünmeye ve yeni bir insanlık umudu bulma yolunda çözümler üretmeye davet eder.

Romadaki kahramanlar da bu yeni insanlık umudu arayışı içindedirler. Örneğin Guernico gerçek bir uygarlığın umudunu dinde görmektedir. Yalnız, öngördüğü bu din köhnemiş, ayinlere dayanan eski anlayışa göre oluşturulmuş değil, akılcı yollarla oluşturulmuş çağdaş düzene uygun yeni bir dindir. Oysa Alvear'a göre gerçek uygarlığın dayanak noktasını sanat oluşturacaktır. İspanya koşullarını düzeltmek için mücadele verenler, bu mücadele sırasında insan uygarlığının geleceği konusunda da kafa yorarlardı.

Roman 20. yüzyıl savaşının teknik savaş olduğunu göstermesi bakımında da önemlidir. Hiç bir şeyin eskisi gibi olmadığı, tankların, uçakların boy gösterdiği, ulusların teknolojilerini konuşturdukları "etkili" olma savaşlarıdır.

Malraux'da "nihilizm" atlama tahtası görevi görmektedir. Malraux kişisi hiçliğin boşluğuna kendini bırakıp, hiçlikte takılıp kalmaz. Onu fark eder fark etmez, onu aşmayı hedef haline getirir. Romanda yer alan "Apocalypse" (kıyamet) bölümünün de simgelediği aynı şeydir. Apocalypse (kıyamet) sonun başlangıcı olacak... her şey yerle bir olduktan sonra küllerinden doğan Anka kuşu örneği ölümden yeni bir yaşam doğacaktır...

Romanın her iki gücün de eşit olduğu durumda bitirilmesi Cumhuriyetçiler için bu umudun henüz bitmediğini göstermektedir.

Bu "umut" neyin umududur?

İnsanı özgürleştirme. İnsanı bilinçlendirme. İnsanı saygın kılma. Yeni bir insan yaratma. Yeni bir toplum yaratma. Yeni bir ideoloji yaratma. Yeni bir din yaratmadır...

Sonuç

"İnsanlık Durumu" da, "Umut" da 19. yüzyıl geleneksel romanlarına benzemez. Yazar fiziksel tasvire,

karakter tahlillerine, psikolojik çözümlere uzun uzun yer vermez. Bir kişiyi diğerinden ayırmaya yönelik birkaç cümlelik kısa betimlemelerle yetinir.

Geleneksel romandaki çizgisellik de yoktur. Anlatı bazen savaşın çizgisel kronolojisini bazen de yazarın dediği gibi uyumun uyumsuzluğundan (harmonie dissonante) doğan bir yol izler. Sinematografik bir yöntemle aynı anda gelişen bir dizi sahne iç içe ya da peş peşe betimlenir. Çizgiselliği kırarak parçalı bir şekilde oluşturulan bu kopukluğu, birbirine bağlamak da okuyucuya düşer.

Yine geleneksel romandan farklı olarak, tek tek bireylerin kısıtlı hikayesi değil, birbirinden farklı, ortak duygu ve düşüncede birleşmiş birçok bireyin hikayesi anlatılır. Bu serüvende kişilerden çok, olaylar ön plandadır.

Dikkat çeken bir diğer nokta da klasik romanın önem verdiği mahalli rengin aktarılmamış olmasıdır. Okuyucu kendini İspanya'da ya da Çin'de değil de dünyanın herhangi bir yerinde gibi algılar.

İkisi de notlardan, anılardan, görülenlerden, yaşananlardan hareketle oluşturulmuş gerçek ile kurgunun birbirine geçtiği romanlardır.

Geleneksel romanda korunan şey yazarın her şeyi gören, her şeyi bilen, her yerde aynı anda olabilen, kişilerin sesi, kulağı, gözü olan tanrı-yazar olmasıdır.

Çarpışma, çatışma, aksiyon, eylem ile birlikte tartışma, sorgulama, düşünme, düşündürme sahneleriyle dolu olan bu iki romanda, kişiler kendilerini çarpıştırdıkları gibi fikirlerini de çarpıştırırlar. Eylemlerin betimlemelerle, fikirlerin de diyaloglarla verildiği fikir ve eylem sahneleri ya ard arda ya da iç içedir.

Malraux ihtilalin o şiddetli, ateşli, vahşi acımasız ortamında kişileri temel problemlerle karşılaştırarak onları bütün halleriyle görmek ve göstermek ister. Tarihsel platformda iki ayrı yerde gerçekleşen bu devrimci hareket, kişilerin kendi yazgılarını oluşturacakları uygun bir ortam yaratır.

Kardeşin kardeşi öldürdüğü, aynı milletin acı çeken ve acı çektiren insanların yer aldığı bu iki roman, savaş gerçeğini bütün çıplaklığıyla gözler önüne serer. Şiddetli çarpışmalar bazen dramatik bazen trajik bazen de korkunç sahneler yaratır. Kişiler ecelleriyle ölmezler, ya vurulurlar, ya yanarlar, ya kurşuna dizilirler, ya bombalanırlar, ya parçalanırlar ya da "kamikaze" girişiminde bulunurlar.

"İnsanlık Durumu" da, "Umut" da koşullarını değiştirmek isteyen iki ayrı ülkenin iki ayrı romanıdır. Bütün amaç insanlık onuru adına savaşmaktır. Bu çabada savaş, kişilerin yazgılarına karşı, yaşamlarına anlam verecek eylemi ortaya koydukları, yaşamı ve insanlığı yeniden kurgulamada taban oluşturacak kahramanlığı gerçekleştirme, tam ve üstün insan olma istencini smadıkları bir alan olarak Malraux dünyasında yerini alır.

Malraux iki romanı da tarihsel bir gerçeklik üzerine oturarak bir anlamda içinde modern

kahramanların yer aldığı modern destanı yaratır. Her iki roman ı ile okura işte İNSANLIK DURUMU der.

Kaynakça

Authier, F-J. (1966). André Malraux, L’Espoir, Paris : Ellipses.

Biasını, E. (1999). Sur Malraux, Paris : Editions Odile Jacop.

Carduner, J. (1968). La Création Romanesque chez Malraux, Paris : Librairie A-G Nizet.

Cazeneve, M. (1985). André Malraux, Paris : Ballond.

Dorenlot, F. E. (1970). Malraux ou l’Unité de Pensée, Paris : Gallimard.

Gümüş, H. (1992). Problèmes de Narrations dans les Romans d’André Malraux, İstanbul : Marmara Üniversitesi Yayınları.

Larrot, J-C. (1966). L’Espoir, Malraux, Paris : Nathan.

Larrot, J-C. (1996). Les Romans d’André Malraux, Paris : Presses Universitaires de France.

Malraux, A. (1937). L’Espoir, Paris : Gallimard.

Malraux, A. (1946). La Condition Humaine, Paris : Gallimard.

Malraux, A. (1987). İnsanlık Durumu, İstanbul : Oda Yayınları.

Malraux, A. (1998). Umut, İstanbul : İletişim Yayınları.

« Malraux », Gelişim Hachette, p. 2940

Meyer, A. (1991). La Condition Humaine d’André Malraux, Paris : Gallimard.

Moatti, C. (1966). L’Espoir, Malraux, Paris : Hatier.

Moatti, C. (1991). La Condition Humaine, André Malraux, Paris : Nathan.

Mossuz-Lavau, J. (1970). André Malraux et le Gaullisme, Paris : Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques.

Sellier, P. (1970). Le Mythe du Héros ou le Désir d’Etre Dieu, Paris : Bordas.

Vacher, P. (1997). La Condition Humaine, Malraux, Paris : Hatier.

Valtat, J-C. (1966). L’Espoir d’André Malraux, Paris : Presses Universitaires de France.